

Nr 27.

Av herr Sandler, om anslag till sjökarteverket för anordnande av ett tillfälligt jordmagnetiskt observatorium.

I årets anslagsäskanden har sjökarteverkets styrelse hemställt om ett anslag på 17 000 kronor för anordnandet av ett tillfälligt jordmagnetiskt observatorium i samband med den totala solförmörkelsen den 30 juni 1954. Denna styrelsens framställning har ej beaktats av departementschefen i årets statsverksproposition (bil. 6, fjärde huvudtiteln, s. 171—178). I propositionen har detta äskande över huvud taget icke omnämnts.

Styrelsen anförde bl. a. följande.

Den 30 juni 1954 inträffar i Sverige en solförmörkelse, vars totalitet är anmärkningsvärt stor. Fenomenet i fråga är synnerligen sällsynt — i Skandinavien inträffar nästa totala förmörkelse först år 2126. Förmörkelsezonens centrallinje stryker över södra delen av Sverige ungefär längs en linje Strömstad—Oskarshamn. Vid sådana förmörkelser föreligga säregna geofysiska förhållanden, som endast då kunna studeras. Vid tidigare förmörkelse år 1945 upprättades i Bastuträsk ett temporärt jordmagnetiskt observatorium för att möjliggöra studiet av de fenomen som inträffade under förmörkelsen. Vid ett den 30 maj 1952 hållet sammanträde med Svenska nationalkommittén för vetenskaplig radio betonades angelägenheten av ett sådant observatorium, därvid särskilt underströks vikten av att solförmörkelsens inverkan på jordmagnetismen bleve föremål för undersökning. Även ur internationell samarbetssynpunkt vore det av vikt att Sverige vid detta unika tillfälle måtte sörja för en lämplig jordmagnetisk registrering. De instrument som behöva anskaffas för en dylik temporär station skulle efter observatoriets nedmontering bli till stor nytta för sjökarteverkets andra arbeten på Lovö-observatoriet, och instrumentutrustningen skulle även kunna utnyttjas vid det kommande internationella »3:e geofysiska året» (polaråret) 1957—58, då en svensk insats måste anses synnerligen viktig. Det är därför önskvärt att i närheten av solförmörkelsens centrallinje och nära den linje som sammanbinder det svenska jordmagnetiska observatoriet på Lovö med det danska i Rude Skov upprättas ett temporärt observatorium avsett att fungera från en månad före till en månad efter förmörkelsen. Kostnaderna härför ha av verket beräknats till 17 050 kronor, varav 12 000 hänföra sig till instrumentering och återstoden avser uppställning, skötsel och nedmontering av de för anläggningen nödvändiga instrumenten.

Såsom ovan antytts har ifrågavarande framställning icke blivit föremål för behandling vid framläggandet av fjärde huvudtitelns anslagskrav. Erinnras må att det vetenskapliga intresset blivit på ett helt annat sätt tillgodosett vid framläggandet av åttonde huvudtitelns anslagskrav. Såsom

framgår av bil. 10 till statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, s. 551—552, har chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit det såsom mycket önskvärt att de svenska astronomerna finge möjlighet att för sina vetenskapliga studier begagna det enastående tillfälle, som den totala solförmörkelsen kommer att erbjuda, i följd varav föreslagits, att för budgetåret 1953—1954 till Vetenskapliga observationer vid den totala solförmörkelsen 1954 anvisas ett reservationsanslag av 90 000 kronor.

Till styrkande av angelägenheten av att ett temporärt jordmagnetiskt observatorium upprättas i samband med förmörkelsen får jag anföra följande.

Förmörkelsen stryker denna gång fram över ur tillgänglighetssynpunkt synnerligen lämpliga trakter och har även exceptionellt långvarig totalitet. Genom att totalitetszonen dessutom går fram över ett område beläget nära nog exakt mitt emellan två jordmagnetiska observatorier — Lovö i Sverige och Rude Skov i Danmark — har man speciellt gynnsamma möjligheter till reduktion av mättningsresultaten och för att sedan kunna påvisa de av förmörkelsefenomenet orsakade effekterna.

Enligt vad jag inhämtat finnes grundad anledning antaga att vid ifrågavarande tillfälle ett stort antal utländska geofysiker kommer att besöka Sverige. Det synes vara en bjudande plikt för vårt land att våra svenska vetenskapsmän därvid sättes i stånd att tillhandahålla sådana jordmagnetiska data som av vetenskapsmännen kan komma att äskas från det föreslagna observatoriet.

Vidare må det särskilt påpekas att större delen av den äskade summan, nämligen 12 000 kronor, är avsedd att användas för inköp av instrument, vilka ej förbrukas utan sedan dels kan användas för sjökartverkets egna arbeten, dels för de arbeten som man måste beräkna skola utföras av Sverige vid det internationella 3:e geofysiska året (polaråret) 1957—1958.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att för anordnandet av ett tillfälligt jordmagnetiskt observatorium i samband med solförmörkelsen den 30 juni 1954 till sjökartverket anvisa ett anslag av 17 000 kronor.

Stockholm den 20 januari 1953.

Rickard Sandler.